Ο Μάρκο Πόλο στην αυλή του Κουμπλάι Χαν

Γέρος, εβδομήντα χρόνων, ο Μάρκο Πόλο έκλεισε τα μάτια του για τελευταία φορά στις 8 Ιανουαρίου του 1324. Όλα τα θαυμαστά, που είχε δει, βρίσκονταν γραμμένα στο «Βιβλίο των Θαυμάτων του κόσμου». Είχε εκδοθεί 32 χρόνια πριν, όταν, αιχμάλωτος πολέμου, βρισκόταν στη φυλακή της Τζένοβα.

Γεννήθηκε στη Βενετία, το 1254, και ήταν μόλις 17 χρόνων, όταν, το 1271, ο πατέρας του Νίκολα κι ο θείος του Ματέο Πόλο τον πήραν μαζί τους σ' ένα παραμυθένιο ταξίδι. Έφτασαν με πλοίο στη Συρία κι, από κει, πέρασαν στην Αρμενία και διάβηκαν το πανύψηλο Αραράτ, όπου κατά τη Βίβλο κάθισε η κιβωτός του Νώε. Συνέχισαν το ταξίδι περνώντας την Τουρκομανία, τη Γεωργία, τις Σιδερένιες Πύλες του Μεγαλέξανδρου, τη Μοσούλη, τη Βαγδάτη και το οροπέδιο του Παμίρ. Χρειάστηκαν πάνω από τριάντα μέρες για να διασχίσουν την έρημο Γκόμπι και την περιοχή του στυγερού «Γέρου του βουνού». Περίπου ένα χρόνο στάθηκαν στο Καν Τσέου, για να αγοράσουν και να πουλήσουν εμπορεύματα. Έφτασαν, κάποτε, στο Κα Πινγκ Φου, όπου τα θερινά ανάκτορα του μονάρχη της Κίνας.

Ένας Μογγόλος, εγγονός του άγριου Τζέγκινς Χαν, ήταν ο αυτοκράτορας των προηγμένων σε πολιτισμό Κινέζων: Ο σοφός Κουμπλάι Χαν που αγάπησε τον Μάρκο Πόλο. Ο νεαρός ταξιδιώτης έγινε πρεσβευτής και υπουργός του αυτοκράτορα και είχε την ευκαιρία να γνωρίσει την απέραντη Κίνα από κοντά. Η Δύση τη νόμιζε χώρα άγρια κι απολίτιστη αλλά ο Μάρκο Πόλο έβλεπε πως ο πολιτισμός της ήταν ανώτερος από τον ευρωπαϊκό. Οι συναλλαγές γίνονταν με χαρτονόμισμα, τα ταχυδρομεία και οι επικοινωνίες ήταν άψογα οργανωμένες, οι δρόμοι πλακόστρωτοι κι άνετοι, η βιομηχανία σε ακμή και μια μαύρη πέτρα, που έβγαζαν από τη γη, έδινε ενέργεια. Η Ευρώπη θ' αργούσε, ακόμη, ν' ανακαλύψει το ορυκτό κάρβουνο.

Δεκαοχτώ χρόνια έμεινε ο Μάρκο Πόλο στην Κίνα. Ό,τι είδε, το σημείωσε. Κατέγραψε κι όσα του αφηγήθηκαν, για μέρη που δεν γνώρισε ο ίδιος. Μάζεψε πληροφορίες για τη Σιβηρία και την Ιαπωνία, το θρυλικό Τσιπάγκο, έζησε στο παλάτι με τη μεγάλη αίθουσα, που χωρούσε 5.000 ανθρώπους, θαύμασε τους στάβλους με τα 10.000 άλογα του αυτοκράτορα και κάποτε, πήρε το δρόμο της επιστροφής. Ο Κουμπλάι του εμπιστεύτηκε την κόρη του, να

την παραδώσει στον Πέρση αρραβωνιαστικό της, στο Ορμούζ. Ξεκίνησαν, με πλοία, για το μακρινό ταξίδι.

Ο Κουμπλάι πέθανε, το 1290, ενώ ο Μάρκο Πόλο συνέχιζε το μεγάλο ταξίδι. Γύρισε στη Βενετία το 1295, ολόκληρα 24 χρόνια, αφότου είχε φύγει. Τότε ήταν που ξέσπασε ο πόλεμος με την Τζένοβα. Ο Μάρκο Πόλο πιάστηκε αιχμάλωτος και κλείστηκε στη φυλακή. Εκεί, γνώρισε τον μυθιστοριογράφο Ριστισιέν από την Πίζα, στον οποίο υπαγόρευσε, τα όσα είχε δει. Το «Βιβλίο των θαυμάτων του κόσμου» ήταν έτοιμο, το 1296. Έκπληκτη η Ευρώπη μάθαινε για τα παραμυθένια μέρη, που ο μεγάλος ταξιδευτής είχε γνωρίσει. Τον αποφυλάκισαν κι έζησε τιμημένα άλλα 28 χρόνια, ως τις 8 Ιανουαρίου του 1324.

Τη χρονιά που γεννήθηκε ο Μάρκο Πόλο, οι Ασασίνοι είχαν κιόλας πίσω τους δυο αιώνων ιστορία. Ήταν μια αίρεση μουσουλμάνων Ισμαηλιτών, που δημιουργήθηκε το 1054 από τον Χασάν μπιν Σαμπάχ, και γρήγορα μεταβλήθηκε σε φόβο και τρόμο της περιοχής από την Κασπία ως την παραλία του σημερινού Ισραήλ και την Περσία. Ο Χασάν κατόρθωσε να στήσει δικό του κράτος στο σημερινό Ιράν, διδάσκοντας ότι η επικράτηση θα έρθει μέσα από τη δολοφονία κάθε αντιπάλου που θα τύχαινε να βρεθεί να μπροστά τους.

Στο «Βιβλίο των θαυμάτων», ο Μάρκο Πόλο αναφέρει ότι, πριν από τη μάχη, οι Ασασίνοι ποτίζονταν με χασίς, ώστε να πολεμούν πιο άγρια. Άλλωστε, το όνομα Ασασίνοι προέρχεται από το αραβικό χασισίμ που σημαίνει «χασισοπότες». Οι Φράγκοι σταυροφόροι γνώρισαν σε τόσο μεγάλο βαθμό τη φρίκη που η αίρεση σκορπούσε, ώστε ο δολοφόνος στα γαλλικά λέγεται assassin (ασασέν).

Στα 1248, ο Λουδοβίκος Θ’ της Γαλλίας, ο επονομαζόμενος Άγιος, ξεκίνησε την έβδομη σταυροφορία, κατέλαβε τη Δαμιέττη στην Κάτω Αίγυπτο (1249) και βάδισε εναντίον του Καΐρου. Στη μάχη με τους Μαμελούκους, νικήθηκε, αιχμαλωτίστηκε, φυλακίστηκε στο Κάιρο κι απελευθερώθηκε το 1251, αφού οι Γάλλοι πλήρωσαν λύτρα. Φεύγοντας από την Αίγυπτο, ο Άγιος Λουδοβίκος πήγε στον Άγιο Ιωάννη της Άκρας, ένα φρούριο στην παραλία του σημερινού Ισραήλ που κατείχαν οι Φράγκοι από το 1191 και που είχε μεταβληθεί σε έδρα των Ιωαννιτών Ιπποτών. Εκεί τον βρήκε ένας πρεσβευτής του Ροκν ελ Ντιν: Ήταν ο τότε αρχηγός των Ασασίνων κι είχε γίνει διαβόητος με το όνομα «ο Γέρος του Βουνού».

Παρών ο χρονικογράφος Ιωάννης σιρ ντε Ζουανβίλ περιγράφει τη σκηνή:

Ο πρεσβευτής εμφανίστηκε μπροστά στον Άγιο Λουδοβίκο και του παρουσίασε τρία μαχαίρια που είχαν την ίδια λαβή, ενώ ένας υπηρέτης του προσπάθησε να τυλίξει τον βασιλιά μ' ένα σάβανο. Ο Γέρος του Βουνού καλούσε με τον τρόπο αυτό τον μονάρχη της Γαλλίας να του αναγνωρίσει την πρωτοκαθεδρία, αν ήθελε να επιζήσει. Ο πρεσβευτής εξήγησε ότι ο κύριός του απαιτούσε «το στέμμα της Γαλλίας να πράξει ό,τι ο αυτοκράτορας της Γερμανίας, ο βασιλιάς της Ουγγαρίας κι ο σουλτάνος της Βαβυλώνας».

Ο Άγιος Λουδοβίκος αποχώρησε, ενώ οι επιτελείς του εξήγησαν στον πρεσβευτή ότι θα περίμεναν ως μια συγκεκριμένη προθεσμία την αίτηση συγνώμης από τον αφέντη του. Αν δεν συμμορφωνόταν, οι Φράγκοι θα ξεκινούσαν εκστρατεία εναντίον του.

Ο Ροκν ελ Ντιν είχε την έδρα του στο φρούριο Αλαμούτ, κοντά στην Κασπία, και καθόλου δεν τρομοκρατήθηκε από την απειλή. Έκανε όμως κέφι με τη στάση των Γάλλων κι έστειλε στον βασιλιά τους το πουκάμισό του κι ένα δαχτυλίδι, σημάδια σεβασμού και φιλίας.

Ο Άγιος Λουδοβίκος γύρισε στη χώρα του και, στα 1270, όταν οι Άραβες έπαιρναν το ένα μετά το άλλα τα χριστιανικά κάστρα στους Άγιους Τόπους, οργάνωσε την όγδοη σταυροφορία. Πέθανε στο πλοίο, χτυπημένος από πανούκλα. Τον επόμενο χρόνο (1271), οι χριστιανοί έχασαν και το τελευταίο έρεισμά τους στην Παλαιστίνη. Ήταν ακριβώς η χρονιά που ο Μάρκο Πόλο ξεκίνησε για το μεγάλο ταξίδι του στην Άπω Ανατολή. Ο τρόμος, που ο Γέρος του Βουνού σκορπούσε, ήταν ακόμη ζωντανός.

Όσο ο Βενετσιάνος να πάει στην Κίνα νεαρός και ώριμος να επιστρέψει, ένας Μογγόλος αποφάσισε να ξεκαθαρίσει την κατάσταση: Ήταν ο Χουλαγκού που χρειάστηκε τρία ολόκληρα χρόνια ώσπου να κυριεύσει το φρούριο Αλαμούτ και να σκοτώσει τον Γέρο του Βουνού. Οι Ασασίνοι σκόρπισαν αλλά κατάφεραν να διατηρηθούν ως μουσουλμανική αίρεση ως τις αρχές του ΙΘ' αιώνα.

Ο Μάρκο Πόλο ήταν ο πρώτος Ευρωπαίος που άκουσε για τα νησιά Τσιπάγκο, το αρχιπέλαγος της Ιαπωνίας. Ποτέ δεν κατόρθωσε να τα επισκεφτεί αλλά τα περιέγραψε, σύμφωνα με τα όσα οι Κινέζοι του διηγήθηκαν. Άλλωστε, την εποχή που ο Βενετσιάνος επισκέφτηκε την Άπω Ανατολή, συνεχίζονταν οι μάταιες προσπάθειες των Μογγόλων να κυριεύσουν την αυτοκρατορία του ήλιου.

Γύρω στον πέμπτο αιώνα, τα νησιά αποτελούσαν ένα είδος κραταιάς ομοσπονδίας μικρών βασιλείων. Από τον όγδοο αιώνα, γνώρισαν εκεί βαθιά την κινεζική κουλτούρα και τον βουδισμό. Το Κιότο έγινε πρωτεύουσα μιας άτυπης αυτοκρατορίας, καθώς οι φεουδάρχες ουσιαστικά ήταν ανεξέλεγκτοι. Στα 1192, ο Μιναμότο αυτοονομάστηκε αρχιστράτηγος και καθιέρωσε τον τίτλο των σογκούν που διατηρήθηκε ως το 1867, οπότε ο Μουτσιχίτο τον κατάργησε αναβιώνοντας την αυτοκρατορία.

Οι μογγολικές επιδρομές ξεκίνησαν το 1274, όταν ο Μάρκο Πόλο ήταν ήδη στην Κίνα. Καταλάγιασαν το 1281, εποχή που άρχισε για την Ιαπωνία περίοδος παρακμής. Περίπου τριακόσια χρόνια αργότερα, ο ευαγγελιστής Φραγκίσκος Ξαβιέ ήταν ο πρώτος ιερωμένος που πάτησε το πόδι του στα νησιά κι άρχισε να κηρύσσει τον χριστιανισμό (1549).

Βρισκόταν στη Μαλαισία, όταν συνάντησε τον πρώτο Ιάπωνα της ζωής του, έναν ευγενικό και σοφό έμπορο. Τον ρώτησε, αν οι συμπατριώτες του θα γίνονταν εύκολα χριστιανοί. Ο έμπορος του απάντησε:

«Θα σας έκαναν πολλές ερωτήσεις».

Με τη μεσολάβηση του έμπορου, ο Ξαβιέ μπήκε στην Ιαπωνία και συνάντησε πολλά «χριστιανικά ήθη»: Εγκράτεια, ασκητισμό, απέχθεια για τα τυχερά παιχνίδια και μονογαμία, όπως ο ίδιος τα κατέγραψε. Ο τότε σογκούν Γιαμαγκούτσι τον συμπάθησε. Ο χριστιανισμός απέκτησε αρκετούς πιστούς κι ο Ξαβιέ θέλησε να συνεχίσει στην Κίνα. Πέθανε στο ταξίδι, στο νησάκι Τσαν Τονγκ.

Ο σογκούν Ιγεγιάσου, το 1600, μετέφερε την πρωτεύουσα στο ΄Εντο και ξεκίνησε διωγμούς εναντίον των χριστιανών, κλείνοντας τις πύλες της Ιαπωνίας στη Δύση. Θα ξανάνοιγαν το 1867.

(Έθνος, 8.1.1998) (τελευταία επεξεργασία, 20.2.2009)